

(*GrammIstProv.* II, 113) ens parla dels prov. *gàbi*, *gavian*, *gapan*, i també *gabino* f. (hi veu dificultats en alguns, sembla que en alguns casos amb raó).¹ D'ací es degué manllevar així mateix el basc *kaio* usual a Ondarrabia, Zumaia i Lekeitio, junt amb un augmentatiu *kaiar* «gaviota grande» que és d'aquesta vila i també de Donostià. En canvi el cat. i oc. *gavina* es formaren d'això amb derivació diminutiva o hipocorística, i amb l'oposada el cast. *gaviota* [1490] i el port. *gaivota*. Les dues es combinen en el val. *gavinot* 'ocell de l'Albufera' (*DAG.*) l'àrea del qual s'allarga fins al murc. *gavinote* (GaSoriano).

DERIV.: *Gavió* (*DAG.*) *Gavot*.

¹ Algunes dades de Whatmough, *Dial. Anc. Gaul*, 59, 86, 158, 178, però les seves connexions són aventurades; i en part, rebutjables.

Gavinet, *gavineta*, V. *ganivet* *Gavinó*, *gavinot*, V. *gavina* *Gavinyó*, V. *gausín* *Gavitana*, *gavitans*, *gavitell*, V. *gaiatell* *Gavó*, V. *gaons* *Gavota*, V. *gavatx* *Gazardó*, *gazardonar*, V. *guardó* *Gazofilaci*, V. *gasiu*

GEBRE o GEBRA, mot comú al català amb l'oc. *gibre*, *geure*, i amb el fr. *givre*, d'origen pre-romà, segurament indoeuropeu i probablement cèltic, d'una base *GEBROS, GEBRĀ 'gèlid, hivernal': de l'arrel GHEIM- 'hivern' es va formar un derivat adjectiu GHEIM-RO- que segons la fonètica dels dialectes cèltics s'havia de convertir adés en *GĪBRO-, adés en *GĪBRO- (d'aquesta el fr. *givre*, oc. *gibre*); una formació semblant GHEIM-RI-NOS va donar el llatí *hibernus* i el grec *χειμερινός* 'hivernal'. □ 1.ª doc.: la forma aпроvençalada *gibre* en poetes catalans dels Ss. XIII i XIV; la rigorosament catalana *gebre*, c. 1380, Bernat Metge.

«E volgra ligr libres, / on coneguds cals suy, / - e co-l món vay: - com *gibres!*; / cals seray e cals fuy», Guillem de Cervera (*Proverbis*, 11c) 'glaçat, inert com un mort, que és com seré i com ja vaig ser (abans de respirar)'; Cerverí de Girona, tan diferent, també usa el mot però només repetint el tòpic trobadoresc de poetitzar a desgrat de la natura hivernal, «d'ivern, can chay neus e *gibres*» rimant amb *libres*, *vibres*, *sibres*, *ibres* --- (71/99.14); Jacme Marc, com a exemple de rimes de «virtuos», «rims de fènix: sí-m fay amor margir los espondils / tant fort, qu'adés seray plus fret que *gibres*, / e ges non trop null restauran din<s> libres» (*Dicc. de Rims*, c. 1372, lín. 1628). Però tot això és provençalisme. Bernat Metge ja s'atà al català: «e tantost fui pus fred que *gebre*, / e tastí-m lo pols, mas de febre / no-m sentí punt ---» (*Fortuna e Prudència*, NCL. x, 58).

*Sobre el que és, exactament, *gebre*, més val que ens atinguem al que ens ensenya el *Vocabulari Meteorològic* d'Ed. Fontserè: «cristalls de glaç que es disposen de les boires, i en temps fred (temps de boira), principalment sobre les superfícies verticals, majorment en les puntes i arestes dels objectes ---; b) masses de glaç, el dipòsit de les quals es fa com en el cas precedent, però que provenen de boirades humides o

de boires en sobrefusió, de manera que llur estructura és anàloga a la de la calamarsa; --- d) en alguns llocs de Catalunya en diuen *gebre* de la gelada: és preferible no confondre els dos conceptes». Així és, en efecte, si bé això no vol dir que aquest sentit més imprecís, i per tant menys propi d'una llengua literària, no pugui ser també antic en la llengua viva, i per tant no se'l pugui tenir en compte per a l'etimologia; en tot cas és el més corrent en el verb *gebrar* 'gelar, glaçar', i sobretot en l'adjectiu *gebrat*, o el substantiu derivat *gebror* 'fredor extrema', que altrament són més vius que enlloc en les comarques pirinenques i del Nord-est.

Quant al substantiu bàsic, el dicc. Fabra no li reconeix altra forma que la masculina *gebre*, que defineix breument «rosada glaçada». Existeix, però, també un femení *gebra*, que és precisament l'únic del qual *AlcM* ens dona autoritats literàries, totes del nostre segle o finals del XIX, en Verdaguier, Maragall, Massó i Torrens i VCatalà; aquest diccionari no admet tampoc altra ortografia que *gebre*, i encara que és lloable aquesta prova de respecte al *DFa*, des del moment que no exclou la forma femenina en les seves autoritats (que no hi havia raons imperioses per fer-ho) hauria hagut d'admetre, al costat de *gebre* m., un *gebra* f. amb -a final; car no estem ací, ni podem estar, en el cas d'un mot llatí de terminació en -is, com *febre*. De fet *zèbra* és la pronúncia que se sent en el Maestrat, a Benassal (on GaGirona anota «fa una *gebra!*») i aquesta és la pronúncia d'Andorra i Tort., segons el mateix *AlcM* i la *gebra* tinc anotat jo mateix de la Noguera i del Lluçanès (a Peralba de Meià i a Santa Eulàlia de Puigoriol: «el Pla del Nevà és ben ple de *zèbra*», 1956, 1964).

El que més aviat es podria deduir d'*AlcM* és que no hi ha altra forma autoritzada que la femenina —que trobo encara usada en autors recents, com J. M. de Sagarra, *Comte Arnau*, 143, que fa rimar *la gebra* amb *tenebra*—, però fóra una deducció excessiva; car l'article d'aquesta obra és molt incomplet, i no solament en el sentit de no donar-ne formes medievals (que ja hem vist, i totes masculines), perquè el masculí *gebre* és molt estès en català central, i en l'occidental pirinenc (*zèbre* tinc anotat a Ribera de Cardós, 1934) i d'Urgell (*AlcM*).

Així, en efecte, és com es troba en altres autors moderns: «un altre temps, --- m'hi hauria abocat delitós per estimar-les; però en aquell instant, fred com el *gebre* encisa el moixal, i els degotalls s'allarguen en temptar-me ---», Coromines (*Presons Imag.*, cap. *Les Fúries de l'Instint*, p. 108, ja en l'autògraf), «la mà la retirava freda com un *gebre*», id. (carta a la promesa, 23-xi-1900), «unes quantes copes de Clicquot brut, frapat com un *gebre*», id. («El Po. Cat.», 14-ix-1911), «abans d'arribar a Gerri de la Sal --- a l'hivern, el *gebre* encisa el moixal, i els degotalls s'allarguen en platejades formes gairebé de dalt a baix del mur; allí veuríeu les mústiques lianes com formen, preses del glaç, corones desfetes i cinells --- de rica pedreria --- la gent del país donen al mur el nom d'*Argenteria*», id. (*Pignalió*, I, i, p. 12).